

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . 6 „
Negyedévre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal. . . 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Ennél kisebb . . 2 „
Bélyeg külön 60 fill.

A 166-dik ének átdolgozva.

Ki dolgát csak Istenre hagyja,
És szüntelen benne remél,
Azt csudálatosan megtartja,
Bár érje őt bánat, veszély.
Kinek Isten a reménye:
Nem épít az a fővényre.

Mit használnak súlyos gondjaink?
Mit használ, hogyha jajgatunk?
Mit reggeli sóhajtásaink? . .
Hogy inségben s bajban vagyunk!
Csak nagyobb lesz, ha kesergünk,
Szenvedésünk és keresztünk.

Ne véld azt inséged tűzében,
Hogy Isten téged elhagyott;
S a földi boldogság ölében
Nem érez senki bánatot . . .
. . . Ah! oly kétséges a jövő!
Ki tudja holnap ránk mi jó?!

Ha a Mindenható akarja,
A dús mindjárt koldús lehet;
S az ő erős hatalmas karja
Szegényt is gazdaggá tehet!
Ő az, a ki minden lelket,
Porba sújthat s fölemelhet!

Áldd az Istent, és útján haladj,
S hiven tedd kötelességed!
Benne bizz', kinek áldása nagy,
Ne félj, ő megsegít téged!
Kinek benne van bizalma,
Azt ő soha el nem hagyja!

Te vagy szívem s lelkem reménye,
Kérlek, ne hagyj el Istenem!

Ha jó csapás s inség, veszély,
Tekints reám kegyelmesen!
Igy bár sorsom nehéz legyen:
Üdvöm tenálad föllelem!

CZÉKUS LÁSZLÓ.

Az egyházpolitikai törvények hatása a vallásos és egyházi életre.

Az egyházpolitikai törvények alatt, mint általában ismeretes, az 1894. évben meghozott azon törvényeket értjük, a melyek a házassági jogról, a gyermekek vallásáról, az állami anyakönyvekről, továbbá a vallás szabad gyakorlatáról s az izraelita vallás bevételeéről szólnak. Mindmegannyi az evangéliumi szellemnek diadalát jelenti, arról tesz tanúbizonyságot, hogy evangéliumi szent vallásunk át meg áthatotta immár hazai közéletünk minden számbavehető tényezőjét, még azokat is, a kik külsőleg nem tartoznak követői közé.

Honnét van mégis, hogy napról-napra mind hangosabb lesz a panasz, a mely szentegyházunk veszteségeiről beszél, mind hangosabb a vád, a mely ezen veszteségekért az egyházpolitikai törvényeket s azok meghozóit teszi felelőssé? Mit is jelentenek azok a törvények?

Az izraelita vallás bevételeéről intézkedő törvényt, mint a mely nem tartozik szorosán tárgyunkhoz, mellőzve, — a házassági jogról szóló az eddig fennálló nyolczféle házassági jog eltörlésével egységes nemzeti házassági jogot alkot, minden magyar honpolgárra kivétel nélkül kötelező erővel. a házassági ügyekben kimondja az állami bíraskodást és a házasság megkötésének kötelező polgári alakját, tehát a házassági frigynek csak jogi oldalát foglalja le és szabályozza,

de nem érinti annak vallásos, egyházi jellegét, sőt a végrehajtásban figyelmezteti polgárait, hogy még vallásos kötelességeik is vannak, a miknek a házasság polgári megkötésével eleget nem tettek.

Az állami anyakönyvekről szóló törvény az anyakönyvek vezetését kiveszi az egyházak kezéből s azt, mint a haza polgárainak nyilvántartását, állami feladattá teszi.

A vallás szabad gyakorlatáról szóló törvény a felekezeti kényszert szünteti meg, azaz megengedi, hogy az állampolgár bizonyos föltételek mellett kiléphessen saját felekezetéből a nélkül, hogy más felekezet kötelékéhez kelljen tartoznia.

A gyermekek vallására vonatkozó 1894. évi XXXII. t. cz. megváltoztatja az 1868. évi LIII. t. cz. azon intézkedését, a mely szerint vegyes házasságokból származó gyermekek nemük szerint követik szülőik vallását, kimondván azt, hogy „a bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házasulók, házasságuk megkötése előtt egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek.”

A mint látjuk e törvények mindegyike szent-egyházunk szelleméből folyik; az első kettő abból, a mely azt hirdeti: adjátok meg a császárnak, a mi a császáré, a mi Istené, Istennek; a másik kettő abból, a mely a „coge intrare!“ elvét, a kényszert hit és lelkiismereti dolgokban saját kebelében sohasem ismerte s másoknál is mindig elítélte! Amazok legfeljebb a hiveinkkel való hivatalos érintkezésünk számát apasztják, de egyúttal a jövőben sok zaklatástól is mentessé tesznek bennünket, az utóbbiak pedig a holt tagoktól szabadítják meg az egyházat, hogy a megmaradottak annál bensőbb, annál erővel teljesebb vallásos életet fejtsenek ki.

Csak a legutolsó, a gyermekek vallásáról szóló törvény nem volt tekintettel a gyakorlati életre, csak az nem számolt a tényleges viszonyokkal! Ne értessünk félre, elvileg ez ellen sem lehet kifogásunk, hiszen mi sem szentebb, mint a szülőknek természetes joga, kiskorú gyermekeik felett, a kiket az isteni gondviselés bizott nevelő gondjaikra, a kikről számadással tartoznak egykoron az örök bíró előtt.

De megfeledezett ez a törvény arról, hogy az a természetes jog csakis az egyik félnél, az evangélikus félnél áll fenn teljes érintetlenségében,

minden idegen kifolyástól menten, a másik fél teljesen a róm. kath. papság, a gyóntató szék hatalma alatt áll, a mely semmiféle eszköztől sem riad vissza, csakhogy megriassza saját hívét s általa engedékenységre bírja a másikat is. Kezdi mindjárt a házasságkötés előtt szokásos gyónásnál, megtagadja tőle az oldozatot, a kihirdetést, megfenyegeti az egyház kegszereinek eivonásával a földön, a pokol minden kinjával és szenvedésével a földön túl, ha át nem téríti jegyesét, vagy legalább egyezséget nem köt vele születendő gyermekeire nézve. Csuda-e, ha megrendül az az ifjú sziv, a mely a zárdák és szerzetes iskolák falai között kora gyermekkorától megszokta a feltétlen engedelmisséget egyháza, vagy a mi evvel tökéletesen egy: papja iránt, — csuda-e, ha az ilyen kétségbeesetten vergődő lélek könyörgéseinek és rábeszéléseinek nem tud ellenállni a felvilágosultságban, mások iránti türelem szellemében nevelt s rendesen magára hagyatott evangélikus fél. Különösen mikor a mai, teljesen az érzékiség uralma alatt álló korban összehasonlítja egyházát, szegény, küzdő, folyton áldozatokat követelő egyházát, hideg templomaival, rideg istentiszteletével, — azzal a másikkal, a mely fényben, pompában villog előtte, a mely zenés misékkal, művészi énekekkel, tömjénfüsttel vesztegeti meg a halandók érzékeit, a melynek klerusa földi jókban úszva, magához bilincselheti a társadalom minden tényezőjét, a melynek élén fejedelmi javadalmakban dúskálkodó egyházfők állanak, a kik az ország tanácsában ülnek s egyetlen szavukkal rangot, állást szerezhetnek azoknak, a kik érdekeik szolgálatába szegődnek, — a kiknek dicsőségét zengi a honi sajtó majd minden szerve s egy-egy hangzatos frázisát teletorokkal kürtöli világgá, egyszeriben elfelejtve minden bünt és vétket, a mit — tisztelet a kevés kivételnek, — ez a sötét szervezet a nemzeti egység, a nemzeti szabadság és haladás ellen elkövetett és folyton elkövet.

Csuda-e, ha ilyen közszellem emlőin növekedve, jegyesének rábeszélésére és könnyeire még a műveltebb protestáns is megtántorodik s ha maga megmarad is egyháza tagjának, könnyelmű megegyezésével egész nemzedéket szolgáltat ki annak a hatalomnak, a melynek egyetlen érdeke az önérdek, a mit hazája romlása árán is kész megmenteni. Az 1894. XXXII. t. cz. mikor a reversalisok korának visszaállításával, szabad teret engedett ama hatalmas szervezet lélekvadászatá-

nak, köteles oltalmát vonta meg a gyöngébbtől, az erőtlenebbtől, fegyvertelenül, szinte megkötözött szolgálatot ki bennünket a mai idők minden hatásos fegyverzetével fölszerelt s tőle, az államhatalomtól is mindenben támogatott ellenfélnek. Meg is van ennek az igazságtalan eljárásnak gyászos eredménye: azokban a veszteségekben, a melyeket a tőlünk való kitérésekben és a róm. kath. egyház javára kötött megegyezésekben hónapról-hónapra ránk olvas a kérlelhetetlen statisztika.

De hát sehol sincs ez ellen mentség? Nincs fegyver, a mellyel diadalmasan állhatnánk meg honi Sionunk vitatott várfokán? Igenis van: az ígében s az odaadó pastoralizatióban.

Egyik kezünkben az ígével, a Krisztus evangéliumával, a mely máig is Istennek hatalmá minden hívőnek üdvösségére, — másik kezünkkel korunk üterén: — hirdessük evangéliumi szent-egyházunk örök igazságait. Épen ezek az egyházpolitikai törvények s az ezek nyomán megindult küzdelmek fölkellették a közérdeklődést a vallásos kérdések iránt, templomaink látogatottsága ellen egészben és általánosságban nincs panaszra okunk, olyanok is eljönnek néha-napján, a kik eddig könnyű vállvonással feleltek ez irányú sürgetéseinkre. Ragadjuk meg a kedvező alkalmat; frissítsük fel istentiszteleteinket kedélyre ható, vallásos hangulatot ébresztő elemekkel — elég gazdag ilyenekben régi, igazi evangélikus istentiszteletünk formája — ne féljünk a „lutheranus misék“ gúnynevétől, istentiszteleteink középpontja azért mindig az igehirdetés marad. Legyen ez erővel, lélettel teljes, hasson a velők oszlásáig, ne száraz, elcsépelet themák fejtegetése, hanem gyakorlati, korunk igényeinek megfelelő, a minő volt az első apostolok ajkain; ez mindig fenntartja az érdeklődést számunkra s újra meg újra elhozza azt, a ki egyszer megizlelte már. Ez elismerést, tekintélyt szerez a hirdetőnek s megnyitja előtte az utat a családi tűzhelyhez is, szegényhez, gazdaghoz egyiránt, megadva néki a lelkipásztorkodás kulcsát. S a családi élet száz meg száz gondjával, reménységével és aggodalmával, mily tág mezőt nyit a lelkésznek, hogy megszeretve, megkedvelten, gyónató szék nélkül is érvényesítse egyháza felfogását a családi élet minden nevezetesebb eseményénél. Legyen ott örömben, bánatban, most örvendező, majd meg résztvevő szívével s tegye ezt kivétel nélkül szegénynél, gazdagnál, legyen igazi

barátja, vezetője, segítője, tanácsadója népének: — jöhet akkor a római pap, az ő középkori vértetével száználmas mosolynál egyebet, nem arat.

Tudom, mindez szinte emberfeletti feladatok ró a lelkészre, a kinek az ezerféle szempontok mellett, a miket gyülekezetében figyelemmel kell tartania, családi gondokkal, nélkülözésekkel is kell küzdenie, a mik megbénítják legnemesebb törekvéseit, szárnyát szegik a mindennapiságon felülemelkedni akaró lelkeknek. Tudom, hogy népesebb egyházainkban a gondozandó lelkeknek a száma, kisebbekben pedig az iskolai és más elfoglaltság, továbbá általában az óriási terhek, melyek népünket nyomják, sikertelenné teszik a hivek pásztori gondozását, de hát ezen is segíhetünk. Nagyobb egyházainkat osszuk fel lelkészi körökre, az anyagi terhek könnyítésére pedig ott van az a hatalmas kötelezvény, melyet az örök emlékezetű 1848-iki törvényhozás állított ki az emberiség legszentebb ideáljaiért vértett egyházunknak, midőn a XX. t. cz.-ben kimondotta, hogy „a hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve, külömbiség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapittatik meg“ s hogy „minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek!“ Követeljük ennek a hatalmas elvnek szó szerinti megvalósítását. Ne dobjuk oda magunkat, a mindenkori kormányok akaratnélküli eszközeivé, csak azért, mert azok a „liberalizmus“ büszke jelszavát tűzték ki czégyükül, s ne elégedjünk meg holmi morzsákkal, a miket ellenségeink gúnyosan neveznek kortesszolgálatok borraavalójának, a melyek talán a mindennapi betevő falatot biztosítják lelkészcsaládaink asztalán, de közegyházunk annyi égető baján cseppet sem segítenek. Álljunk fel, mint egy ember s püspökeinkkel, világi nagyjainkkal élünkön zörgessünk a kormány, a törvényhozásnak ajtaján. A kik csak az imént, szinte számbavehető vita nélkül vettek milliokat egy tőlünk teljesen idegen, multunk hagyományai, jövődönk reménységei iránt teljesen érzéketlen, sőt túlnyomó nagy többségében ellenséges érzületű testület anyagi helyzetének briliánsabbá tételére, a mely állam fejedelmi javakkal ajándékozta meg a külföldi, idegen hatalomtól függő, ennek érdekét és akaratát vakon szolgáló római egyházat, fejedelmi vagyont adott az oláh, szerb, horvát és szász egyháznak, — az tőlünk, a kiváló értelemben magyar nemzeti egyháztól —

mert a magyar haza, a magyar nemzet iránt való hűtlenséget kánoni vétségnek bélyegző „Egyházalkotmányunkkal“ kezünkben, felemelt fővel nevezhetjük magunkat par excellence magyar nemzeti egyháznak, — tőlünk sem tagadhatja meg ötvenkét esztendő s ígéréteinek beváltását.

Követeljük azt a tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot, a főispáni beiktatások s az egyetemi iskolai év megnyitásának ünnepségétől fel a koronázás pompájáig az egész vonalon s követeljük az anyagiakat is, azt a 23 milliót, a mely jog, törvény és igazság szerint megillet bennünket, követeljük, ha másként nem, az összes állami eredetű egyházi javak bevonásával. Miért legyenek mostohák e hazának épen leghivebb gyermekei, miért hiányozzék épen ezeknél az eszköz, oly önzetlen, csakis a haza közjavanak előmozdítására szolgáló küzdelmeikhez?!

Ennek birtokában azután magasztos céljainknak megfelelően rendezhetjük be egyházi életünket, benépesítve azt a keresztyén felebaráti szeretet áldott intézményeivel, a miknek hiányát oly sajnosan érezzük a veszendőnek indult lelkek megtartásáért vívott küzdelmeinkben, könnyíthetünk népünknek terhein; gondolhatjuk elszórtan élő hiveinket, a kiket leginkább fenyeget a megtántorodás veszedelme; megtarthatjuk népiskoláinkat, a vallásos, evangéliumi szentegyházunk lángoló szeretetétől áthatott tanárok kezébe adhatjuk középiskoláink vezetését; a tudomány minden fegyverével felszerelt, helyüket bárhol megálló munkásokat képezhetünk az Úr szőlőjébe s kezünkben az ige, a Krisztusi szeretet fegyverével bátran fölvehetjük a harcot, szentegyházunkon a poklok minden kapui sem diadalmaskodnak.

Addig pedig imádkozzunk és dolgozzunk. Dolgozzunk különösen a lelkipásztorkodás mezején, melyen a jelen nemzedéket tarthatjuk meg s a vallásoktatás terén, hol a jövődőt készítjük elő. Ne vitatkozzunk azon, ki teljesítse ezt a népiskolákban? a hol hű kezekben van, a hol szentegyházáért való lángoló szeretet, annak igazságairól rendithetlen meggyőződés él a tanító keblében, bűn volna a hitoktatás elvétele tőle. Bárki végzi is, csak jól legyen végezve. Kiváló gondunkat képezze különösen a confirmációra való előkészítés, melyet mindig maga a lelkész teljesítsen és pedig teljes odaadással, szem előtt tartva azokat az eszméket, a melyeket oly gyönyörűen fejtett ki egyet. theol. akadémiánk tudós tanára, pozsony megyei lelkész-

testvéreink egyik értekezletén. Lehetetlen, hogy az az ifjú, az a hajadon, a kiben ekként ápoljuk az evangéliumi szentegyházunk iránti kötelességek tudatát, néhány esztendő múlva hűtlenné legyen az ügysz, melynek csak az imént esküdtöt megindult lélekkel hűséget.

Ugyanaz az elv vezessen középiskolai vallásoktatásunknál is, ez intézetek nevelik középosztályunkat, azokat az elemeket, a melyek egykor hazánk s egyházunk sorsát intézik. Jaj nekünk, de százszorosan jaj a nemzetnek is, ha ezek közömbösökké válnak, ha nem sikerült vérükbe oltanunk evangéliumi szent vallásunk drága igazságait, az ősök hitbuzgalmát és áldozatkészségét, melylyel javaikról, életükről is készebbek voltak lemondani, hogysem megtagadták volna hitüket. Semmi fáradtság sem sok, semmi áldozat sem nagy e cél érdekében. S nem is olyan nehéz az, mint sokan tán gondolják. A középiskolák többnyire lelkészi állomásainkon vannak, úgy hogy a lelkész veheti kezébe mindenütt a növendékek tanítását. Tegye ezt buzgón, odaadással; hiszen alig van hálásabb tere, mint az a művelt ifjú lélek, a mely úgy is tele van lángoló lelkesedéssel minden iránt, a mi szép, jó és igaz. S mikor saját egyháza tanításában és történelmében mutatjuk fel előtte emez eszmék incarnatioit, lehetetlen, hogy hatalmas evangéliumi önérték ne fejlődjék nála, a mely alig várja, hogy tettekben is megnyilatkozhassék. Ilyen hadal azután a győzelem biztos reménységével indulhatunk meg a jelen átmeneti időben elveszett sánczaink visszafoglalására, a jövő a mienk!

Ezekben kívántam jellemezni az egyházpolitikai törvényeket s azoknak hatását vallási és egyházi életünkre. Szentegyházunk szellemének diadalát hirdetik azok s hatásuk is — az átmeneti idővesztései után — csak áldásos lehet, mert minden külső kényszertől megszabadítva, mélyebbé, bensőbbé, igazabbá teszik a vallásos életet s új, hatalmas tevékenységet vonnak maguk után az egyházi élet egész vonalán, csak az őrizők ne csüggedjenek!

JÁNOSY LAJOS.

Vallásoktatás a középiskolák felsőbb osztályaiban.

Irta: Hetvényi Lajos főgymn. vallástanáár.

Tagadhatatlan, hogy egyházunknak egyik legfontosabb ügye a vallásoktatás; mert csak úgy

támadhat hitben erős, evangéliumi öntudattal felvértezett nemzedék, ha olyan valláserkölcsei nevelésben részesül, mely a szívnek mélyéig hat, átjárja az értelmet, megedzi az akaratot, tehát ha az egyénben krisztusi lelkületet, keresztyén világnézetet és tiszta erkölcsös életet teremt. Hogy egyházunk ennek tudatában van, mutatja az a körülmény, hogy midőn belső élete immár mozdulni kezd, fő figyelmét a vallásoktatásra fordítja. Ennek sikere igen sok tényezőtől függ; ezek között első sorban ott van maga a család, melyből a gyermek az iskolába kerül s hova ismét visszatér; továbbá a hitoktató egyénisége, erős hite, theológiai — és általános tudományos képzettsége, paedagógiai tapintata; de nem csekély jelentőségű maga a tanterv sem. — Ez alkalommal ez utóbiról akarok szólni, még pedig a vallástanárok múlt évi július hó 3-án tartott értekezletének megbízásához hiven, pusztán csak a középiskolák V—VIII. osztályainak tantervéről.

A tantervet azonban helyesen csak akkor állapíthatjuk meg, ha helyesen tűzzük ki a célt s ennek megfelelőleg választjuk meg a tananyagot, továbbá az oktatás minden fokán számolunk a pszichológiai tényekkel, tekintetbe vesszük a tanulók gondolkodásának sajátosságait s e szerint intézzük az oktatás módját.

Mindenekelőtt tehát a vallásoktatás célját kell kitűznünk, a mely más nem lehet, mint oly egyének nevelése, a kik nem csak névleg, de tényleg is keresztyének, a kik a Szent-Lélek keresztségét is felvették, a kiken feltétlenül a mindenható Isten akaratára uralkodik s minden más csak annyiban, a mennyiben az Úr akaratából folyik s azzal megegyezik; a kik meggyőződés-szerűleg vallják, hogy a legfőbb jó eléréséhez csak egy út van, t. i. az Úr Jézus Krisztus. Szóval a vallásoktatás célja: keresztyén szív és keresztyén jellem teremtése.

Ezen meghatározás hármas feladatot tűz ki élénk, t. i. hogy megismertessük az isteni kijelentés okmányát, a bibliát, továbbá azt, hogy ennek elvei, tanításai miként érvényesültek a történet folyamán és végül el kell sajátíttatnunk ág. hitv. evang. egyházunk hittudatát, mert csak eme hármas feladat teljesítése útján nevelhetünk öntudatos keresztyéneket, kik az evangélium szerint hisznek, gondolkodnak és élnek. Énnél fogva a vallásoktatás anyagát a bibliaismertetés, egyháztörténet, hit- és erkölccstan teljesen magában foglalja.

Ezen vallásoktatási anyagot kell most már úgy beosztani, minden fokon a szükséges s a valláserkölcsei nevelésre alkalmas ismereteket úgy kiválasztani és módszeresen feldolgozni, hogy az egész oktatás a fő cél: „keresztyén szív és keresztyén jellem nevelése“-nek szolgálatába állhasson. De mindenekelőtt tekintetbe kell venni azt, hogy eme kettős cél elérése egyszerre nem történhetik; a tanuló lelki világának fokozatos fejlődése, a különböző időkörök sajátlagos jellege hozza magával, hogy az alsóbb fokon a vallásoktatás és nevelés terén olyan eszközöket kell használni s olyan módszert alkalmazni, mely inkább a vallásos érzést, a vallásos hangulatot neveli, a már serdültebb ifjúságnál pedig olyanokat, a melyek az említett alapon az Isten országát kereső akaratot vannak hivatva edzeni, fejleszteni.

Eme követelmény keresztülvitelére azonban a hitoktató methodusa egymagában nem elegendő; ki kell erre terjeszkednie a tantervnek is, mely a tananyagot az egyes osztályok szerint beosztja s a tárgyalás fő elveit és menetét kijelöli. Az alsó négy osztály régi tananyag beosztása az említett célnak általánosságban megfelel; tehát az nézetem szerint megmaradhat annak kiemelésével, hogy az első két osztályban a bibliai történetekkel a megfelelő helyeken a káté kapcsolatba hozandó, a IV-ik osztályban pedig, a hol az oktatás vezérfonalát Luther kis kátéja képezi, a hús és vér ismét a szentírás legyen; a harmadik osztályban pedig az egyháztörténet élet- és korrajzokban tárgyalandó és itt is szükséges új-szövegszakaszokat olvastatni, különösen alkalmas itt erre az Apostolok cselekedetéről szóló könyv.

A mi most már az V—VIII. osztályok tantervét illeti, szerény véleményem szerint a régi alapon már nem maradhatunk meg; egyrésztől azért, mert kevés helyet biztosít magának a szentírásnak, holott oktatásunknál a sikert főleg az írás erejétől várhatjuk; másrésztől azért, mert azon az alapon koncentrikus oktatásról szó nem lehet; a bibliaismertetés, egyháztörténet, hit- és erkölccstan — különösen a használatban levő tankönyvek szerint — mint egymás mellett álló külön tárgyak szerepelnek és semmi sem mutatja, hogy ezek egy és ugyanazon eszmének a szolgálatában állanak, hogy mindegyik csak eszköze a Jézus Krisztus evangéliumában való megerősítésnek; már pedig a helyes didaktika arra törekszik, hogy a serdülő ifjút logikus gondolkodásra

szoktassa és hogy mindenben lássa a fő tényezőket; tehát az V—VIII. osztályok vallásoktatása is csak akkor fog helyes alapon történni, ha az logikus és egységes lesz, ha lesz egy középpontja, melyet az oktatás a maga egészében teljesen megvilágít; ez a középpont pedig más nem lehet, mint ama eszményi, tökéletes vallás, a mit Jézus Krisztus evangéliumában találunk meg. Eme vallást, az Istennel való benső, tökéletes viszonyt, eme Istenben való életet az „Isten országa“ kifejezés foglalja magában a legtökéletesebben; tehát a vallásoktatás tárgya, középpontja is csak eme az Úr Jézus Krisztus által alapított Isten országa lehet. Ennek teljes megértése szempontjából részleteiben kell ismerni előkészítését és hogy öntudatos evangéliumi hitéletet ébreszthessünk, Krisztus tiszta, eszményi vallásával szembe kell állítani annak deformált alakját, majd pedig ki kell mutatni, hogy a reformációban miként újult fel ismét Krisztus tiszta evangéliuma s végül meg kell ismertetni evangéliumi egyházunknak mai hittudatát.

Ez a gondolat vezetett, midőn a múlt nyáron értekezletünkön a tantervről szóló tanácskozás alkalmával azt a javaslatot tettem, hogy a felsőbb osztályok tananyagát a következőképen osszuk be: az V-ik osztályé legyen: Az ó-szövetségi Istenországa s annak történeti alakulása a reformációig, a VII-ik osztályé: Az új-szövetségi Isten országának újraeredése a reformációban; a VIII-ik osztályé: Evangéliumi egyházunk tanainak összefoglalása a hit- és erkölcstanban.

Eme beosztás egyszerre kettős célú szolgál; egyrésztől biztosítja az egyöntetűséget s mután az oktatás középpontjába az üdvösségnek az Úr Jézus Krisztusban történt megvalósulását helyezi, ez által az anyagnak minden részét szó szoros értelemben vett vallástanná teszi; másrésztől pedig a bibliaismertetésnek olyan keretet ad, mely a felsőbb osztályoknak legjobban megfelel. A tanulóknak bibliai ismerete határozott, világos és öntudatos csak akkor lehet, ha a biblia olvasatás részint a történeti előadással, részint pedig a hit- és erkölcstani igazságok tárgyalásával kapcsolatban történik. Csak úgy ismerheti meg a tanuló a szentírás igazságainak jelentőségét a maga valójában, ha az üdv eszméjének történeti keretét ismeri és egyházunk hitelvei csak úgy mehetnek át megrendíthetetlenül maradandó tulajdonába, ha az igének ereje bizonyítja, megvilágítja és köz-

vetíti azt. Ennél fogva véleményem szerint szakítani kell a bibliaismertetés eddigi módjával. A régi tanterv ugyanis az egész szentírás megismertetését csak egy évre, az V-ik osztályra szorította. Ez az egy év elég volt arra, hogy a szentírásról s egyes könyveiről sokat beszélhessünk, de arra, hogy a szentírásból eleget nyújthassunk, édes kevés. Az üdvösség előkészítésének és megjelenésének történeti megvilágítására alig jut idő; erre különben a régi tanterv nagy figyelmet nem is fordít; megelégszik az egyes könyvek tartalmának és keletkezésének ismertetésével. Ez pedig a szentírás igazi megértéséhez korántsem elég. Továbbá az egyháztörténeti eseményeket is csak akkor tudja a tanuló a maguk értéke szerint mérlegelni, különösen a reformáció szükségességét felfogni, annak világtörténeti jelentőségét megérteni s azt igazán méltányolni, ha a kiindulási pont itt is a szentírás s a hit- és erkölcstan igazságai is csak úgy válhatnak a tanulók meggyőződészerű élő hittudatává, ha mindent a szentírásra, nevezetesen Krisztus evangéliumára vezetünk vissza. Ezért hangsúlyozom azt, hogy a bibliaismertetés olvasatás útján három év folyamán (V—VII osztály) történeti keretben és egy év folyamán (VIII. osztály) a hit- és erkölcstan keretében történjék. Csak ezen az úton valósíthatjuk meg azt, a mit a múlt nyári értekezletünk is az evangéliumi vallásoktatás fő elvének mondott, hogy t. i. „a vallásoktatás központja s alapja a szentírás legyen.“

A megoldásra váró kérdés ennek alapján most már csak az, hogy eme keretbe osszuk be ama vallásoktatási anyagot, mely hivatva van arra, hogy a keresztyénség eszményi lényegét s történeti alakulását a tanuló teljesen megérthesse s ennek folytán az evangélium tanítása élő öntudatává, világnézetévé váljék.

Az V-ik osztály feladata tervezetem alapján az, hogy a keresztyénség pozitív előkészítését tüntesse fel az ó-szövetségi vallástörténeti fejlődésében, tehát hogy megismertesse Izrael népének történetét és az ó-szövetség vallás-erkölcsei világnézetét, ennél fogva világosan álljon a tanuló előtt, hogy mennyiben lett az új-szövetség betetőzője az ó-szövetségnek. Ennél fogva az V-ik osztály anyaga két főrészt foglal magában, az első Izrael népének története, a második az ó-szövetség vallás-erkölcsei világnézete rövid, velős összefoglalásban s a megfelelő helyeket az ó-szövetségből a történeti előadás-

sal, illetőleg a valláserkölcsei világnézet ismertetésével kapcsolatban kellene olvastatni; az ó-szövet-ségi kanon egészéről, annak keletkezéséről és egyes könyvéről pedig a történeti elvnek megfelelőleg a Makkabeusok korának tárgyalásánál lehetne bevezetési ismereteket közölni. Itt megjegyzem, hogy a történeti keretnek áttekintőnek, rövidnek kell lenni; az legyen a gerincz s a bibliaolvasás a hús és vér rajta.

A VI-ik osztály feladata az volna, hogy első sorban a keresztyénség eszményi lényegét ismeresse meg Jézus Krisztus életének és tanításának az előadásában. Ezt a célt egy rövid vezérfonal használata mellett kiválasztott evangéliumi részletek olvastatása és magyarázatával lehet a leghatásosabban elérni. Ezt követné az egyháztörténet, azaz annak előadása, hogy Krisztus evangéliuma e világban miként öltött testet. Első sorban az apostoli kort kell részletesebben ismertetni az apostolok cselekedeteiről irt könyv alapján, hogy a tanuló tiszta képet tudjon magának alkotni a keresztyénség első megvalósulásáról. Ebből kiindulva a fősúlyt arra kellene fektetni, hogy mik voltak azok az okok, melyek a tiszta keresztyénség elferdítését vonták maguk után.

A mi a bibliaismertetésnek eme keretbe való beolvasztását illeti, a bibliaolvasztatás a négy evangéliumra s az apostolok cselekedeteiről irt könyvre szorítkoznék; az evangéliumokról, a levelekről, azok tartalmáról rövid bevezetési ismereteket az evangelisták és apostolok élettörténetének előadásával kapcsolatban lehetne közölni.

A VI-ik osztály főanyaga e szerint a keresztyén eszménynek és fokozatos deformációjának a feltüntetése volna. Ehhez csatlakoznék a VII-ik osztály anyaga, mely a reformáció történetét foglalná magában. Itt az oktatás vezérlő elve annak kimutatása lenne, hogy valamint a mózesi törvény a krisztusi szeretet nélkül farizeizmuszá fajult, úgy a keresztyénség a Krisztusba vetett élő hit nélkül jesuitizmuszá aljasul. Kiindulásul Pál apostolnak a hit által való megigazulásról szóló tanát kellene ismertetni a rómabeliekhez és a galatákhoz irt levelek megfelelő helyeinek olvastatásával kapcsolatban. Ezt követné a reformáció történetének előadása. Kérdés tárgya lehetne az, hogy a magyarhoni reformáció történetét az egyetemes történetbe beleolvasztva-e, vagy pedig külön állólag tárgyaljuk. Idő közben több ok ez a utóbbiról

győzött meg; e szerint a magyarhoni reformáció története a második félév anyagát képezné.

A jelenleg még érvényben levő tanterv szerint ugyan a magyarhoni reformáció története az egész év tananyaga volna; de a VI-ik osztályban lehetetlen az egyetemes egyháztörténetet egészen elvégezni, egy jelentékeny rész a VII-ik osztályra marad, így tehát a mostani beosztás mellett sem jut a magyarhoni reformációra félévnl több idő; de különben ez alatt el is lehet végezni.

A VIII-ik osztály anyaga a mostaninak megfelelőleg hit- és erkölcsstan volna az ágostai hitvallás részletesebb ismertetésével és egy tetszés szerint választott apostoli levél olvastatásával és magyarázatával.

Véleményem szerint ezen tervezet biztosítaná a felsőbb osztályokban a vallásoktatás egységét és intenzívebbé tételét. De eme általános érvelés kellőképen még nem világítja meg a dolgot, nem ismerteti meg, hogy miképen lehet eme tervezetet a gyakorlatban sikeresen megvalósítani, azért szükségesnek tartom, hogy tervezetemet részleteiben is közöljem.

(Folyt. köv.)

Válasz Hurtai György úrnak.

Ismételten foglalkozik Ön velem az Evang. egyházi szemlében —gy jegy alatt, s miután mostani nyilatkozatában azt írja, hogy a nagy közönség ismeri —gyt, hát nem tesz különbséget, ha teljes nevére czimzem nyilatkozatomat. Először azt tetszett írni, hogy „adhatna nekem néhány leczkét a tiszteletudásból,“ „olyan izlésteleniséget még provokálva sem képes elkövetni (t. i. azon a hangozon válaszolni, a milyenen én irtam Szeberényivel folytatott eszmecserémbe,) mert meglelt ember, pap vagyok, illik nekem Jézusom példáját követnem“ stb. Nos hát mostani nyilatkozatában ezeket vonatkoztatja rám: a kutya ugat, nomina stultorum. Ebben bizony nem „Jézusom példáját követi,“ s azért csak ismétlem minapi kijelentésemet: „ha komolyan azt hiszi, hogy mostani nyilatkozata megfelel a tiszteletudásnak, mint azt tiszteletudó társaságban s a nyilvánosság mezején értik: akkor sejtelve sincs a tiszteletudásról, s ne akarjon abból leczkét adni, hanem igyekezzék leczkét kapni belőle. Ráfér.“ Ha én írnék így, vagy engednék így írni a lapban valamelyik papról: majd lenne mit hallgatnom Hurtaitól, meg Szeberényitől. Jézusom, hová jutottunk, ha ilyen tiszteletudó ember, a ki egyházi lapban, paptársáról így ír, egy hónapi meggondolás után: azt

hiszi, hogy a nagy szarvasi egyházba való papnak! Jézusom, mi lehet Hurta y ú r, ha én rólam csak így emlékszik meg egyházi lapban: kuty a, stultus, magáról pedig így: nem írja alá nevét, csak gy betűvel ír, mert „jól megírt tartalmas czikk alatt a legkisebbke jel is nagyot jelent. ő tehát a magyar közmondással tart: jó bornak nem kell czégér.“ Most már csak azt nem értem, ha Hurta y ú r olyan sokat írt Trsztyé n s z k y idejében ezen lapban: miért hagyogatták azt el az előfizetők?! Persze, nem bírták felfogni, Hurta y „jól megírt, tartalmas“ czikkeit, nem bírták megemléstenni „a czégér nélküli jó bort?!“ Nagy a gyanúm, hogy hamis bor volt az. É n azt írtam: „kétszer is fölkeresett személyesen, levelet is írt, nemcsak úgy névtelenül, hanem neve alatt kérve: ajánljam a szarvasi gyülekezet jóindulatába a lelkészjelölésnél.“ Ebből Hurta y ú r ezt hozza ki: a személyes találkozásnál ő ezt nem kérte, s miután én mégis ezt állítom, tudva hirdetek valótlanúságot.“ Ezt visszafordítom Hurta y ú rra. É n nem állítottam, a mit rám fog, tehát ő állít tudva valótlanúságot. É n a levélre nézve mondtam világosan: nem névtelenül, hanem neve alatt kérve.“ Érdekes az a kitérés, amit a levélre nézve ír: „a szintén fölemlített levelemre majd azután válaszolok, ha azt szó szerint közzé teszi.“ Persze szeretné most tudni, hogy eltettem-e levelét vagy nem, mert ha megtudná, hogy elvettem, milyen könnyű volna tartalmát letagadni, ha pedig megtudná, hogy megvan: csinyján kell róla nyilatkozni. De hát olyan együgyűnek tart engem Hurta y ú r, hogy ilyen kelepczével akar megfogni? Ugyan már no! Annyira stultus még sem vagyok ám! Bármily magas paripáról beszél most velem, akkor mégis levélben pártfogásomat kérte, de bár ő szarvasi, egy árva hang nem emelkedett mellette, a lelkészjelölő gyűlésen. De ennek csak nem én vagyok talán az oka?! Egyéb okoskodásaira nem térek ki, sem időm, sem kedvem Hurta y ú rral tovább foglalkozni; csak rá akartam mutatni ami lapunk közönsége előtt is arra, hogy az Evang. egyházi szemlében milyen modorban ír Hurta y ú r — gy jegy alatt, alkalmat akartam adni a nagy közönségnek, hogy ha ismeri — gy-t, hadd ismerje meg még jobban. Az én nevemet pedig én aláírom, ha azt mondja is Hurta y ú r a neki megfelelő tiszteletudással, hogy nomina stultorum, — aláírom pedig azért, mert az azt jelenti, hogy a felelősséget én vállalom érte a közvélemény ítélőszéke előtt, aláírom nevemet, bár Ő n — önképző kör i szellemességgel. még nevemre is mondott egy gyöngécske szójátékot, mégis ide írom a nevemet; bocsánat:

VERES JÓZSEF.

Kérelem.

Kénytelen vagyok ismételtelen kérni: méltóztassanak az előfizetési összeget megküldeni, a kik még hátralékban vannak vele.

VERES JÓZSEF.

BELFÖLD.

A képviselőházban az egyházpolitikai törvények oka, hatása, a felekezetek egymáshoz való viszonya is szóba, került. Zichy János gróf, a néppárt vezére hozta szóba Ugron Gábor nyilatkozott, Széll Kálmán miniszterelnök válaszolt e beszédre Zichy gróf így nyilatkozott:

„É n koncedálom azt, hogy baj van; de nemcsak a protestáns felekezeteket, hanem a katolikusokat illetőleg is. A katolikus egyház természete, multja, hierarchikus szervezete, dogmákon alapuló elveinél fogva szívós, és a kár, melyet ezen törvények neki okoztak, ma még legfeljebb a hitélet lazulásában konstatalható. Az „államfenntartó“ protestáns felekezeteknek, a mint a panaszokból halljuk, már szervezetei recsegnek, fogy a hívőknek és fogy a lelkészeknek a száma. Méltóztassanak kézbe venni a statisztikát és azt fogják tapasztalni, hogy a felekezetnélküliség első sorban a protestáns felekezetből szedi áldozatait, úgy, hogy azoknak a száma rövid idő mulva légiókat fog képezni. (Fogy ám, de a nagy egyházi terhek miatt.) Nem csoda, hogy a protestáns lelkészek elvesztik bizalmukat és mindinkább csökken azoknak a száma, kik erre a pályára lépnek, mert kevés kilátás van számukra intenzív lelkészi működésre, sőt bekövetkezhetik az az idő, hogy lesz nyáj és a nyájnak nem lesznek pásztorai. (Dehogy bizalmukat veszti el, hanem veresztés miatt beállt gyöngeségben, a sok tehertől nyomatva, a a szegénységtől sújtva kimerülnek a hatalmas és gazdag r. kath. egyház elleni küzdelemben. Egyetemet végzett, tehetséges, önértetes férfinak való pálya az manapság, a mely életfogytig 800 frttal kecsegtet, az is még 8 év mulva, annak is nagy részét panaszos kegyadománykép?! Ez volt a baj gyökere: bizonyítja azt az a tény, hogy a 800 frtig való kiegészítés biztosítása és a nyugdíjintézet megalapítása óta a teológusok száma megint emelkedik! Ha olyan fizetést kapnának a protestáns lelkészek, mint a r. katolikusok, ha egyházi adó nélkül tarthatná fenn egyházát és iskoláit a protestáns nép, mint a r. kath.: meg lehet győződve Zichy gr., hogy a lelkészek is, a hivek is szaporodnának az egyházpolitikai törvények daczára is) Pedig, — mint Zelenka Pál püspök ú r mondja, a lelkészek számának csökkenésében nemcsak nagy felekezeti, de egy nagy

nemzeti veszedelem is rejlik. (Csak hogy a r. katholicusok nyelvén azt jelenti ám hogy r kath. egyház!)

Az egyházpolitika által vérig sértett katholicizmus kezébe vette a fegyvert a keresztyénség jogainak megvédésére. Ezt azonban protestáns polgártársaink, a kik túlbuzgó liberálizmusban félreértik a helyzetet, úgy magyarázzák, hogy ime a reakció ellenük szervezkedik és az ultramontanizmus felvetette veszedelmes fejét. Pedig a néppárt szervezkedése korántsem jelentette a testvérharc megkezdését. Őszinte volt és leplezetlenül kimondta jelszavát: a revíziót, vagyis visszahódítani a keresztyénség számára mindazt, a mit a radikális egyházpolitika a keresztyénségtől elfoglalt!

Méltóztassék visszaemlékezni, az egyházpolitika előtt nem volt semmiféle vallási villongás vagy elégedetlenség. Nem beszélt senki reakcióról és nem álmodott senki ultramontanizmusról. (Ugyan dehogy nem volt villongás, hiszen ismételtelen kellett elkeresztelés miatt miniszteri rendeletet kiadni; éppen a villongás miatt kellett törvényben szabályozni az állam, felekezetek egymás iránti jogait; ultramontanizmusról pedig azért nem beszéltek, mert akkor az ultramontánok még csendesebben viselték magukat, hazafiasak voltak, a vatikáni zsinaton az infallibilitás ellen nyilatkoztak; azóta pedig elszaporodtak a jezsuiták, szaporodnak a kath. lapok, egyletek, megrendszabályozzák a szerzetes rendeket, nyíltan lépnek elő törekvéseik igazi céljával: a rekatholizálással.) Azóta ezek a kísértetek mindannyian feltámadtak és a liberálizmus a maga paroxizmusában, a maga delériumában fél ezektől a fantomoktól, a melyek nem léteznek és félnek ezektől a nem létező szörnyetegektől mindazok, a kik valamikor szövetkeztek a liberalizmussal

T. képviselőház! Mivel én ezen panaszokban és az ezen panaszokból kirívó aggodalmakban veszedelmet sejtök, nemcsak az államfenntartó katholicizmusnak és a protestantizmusnak, hanem az ezer év óta keresztyén alapon fejlődött magyar állam jól felfogott érdekében is, azért határozottan és őszintén kimondom, hogy a protestáns felekezetek gyöngülésének oka sem az ultramontanizmusban, sem a reakcióban keresendő, hanem felfogásom szerint, azon körülményben leli magyarázatát, hogy a protestantizmus, a liberális jelszavaktól bizonyos mértékben félrevezetve, annak idején a politikai téren szövetkezett a radikális irányzat híveivel. (Csak nem szövetkezhetett az ultramontanizmussal) közvetve segítette a radikális egyházpolitikai törvények megalkotását, ezáltal megerősítette beláthatatlan időre a felekezetnélküli kormány pozícióját a hazában és így koncedálom, nem tudva és nem akarva, de tényleg egyengeti útját annak a valláserköcsi anarchizmusnak, a mely veszélylyel fenyegeti nem csak a katholi-

cizmust, nem csak a protestantizmust, hanem velük együtt a magyar állam ezeréves erköcsi tartalmát is.

A protestáns felekezeti érzéseknek a fellobbanása, a vallási élet dekadenciája, az állam alpját képező vallási és autoritativ princípiumoknak sorvadása a logika kérlelhetetlenségével segítségért kiált az állam és a kormány felé.

Ugron Gábor: „Káros és veszedelmes az a politikai irányzat, mely az utóbbi időben felütötte fejét, mely a felekezetiiséget akarja a magyar politikába bevinni. Minden nemzetiségi egyház Magyarországon egy külön egész egyházat képez, csak a magyar faj az, mely különböző egyházakra van szakadva. A ki a felekezetiiségnek politikáját hirdeti és az egyik felekezetet a másikkal szembe állítja, az csak a magyar faj társadalmi életének szétrombolására törekszik. A felekezeti viszályoknak oka abban van, hogy itt Magyarországon Magyarországnak minden egyháza külön történelmileg kifejlett viszonyban áll az állammal, az egyház és az államközi viszonyt egyenlő törvénnyel kell megállapítani, mely minden egyházzal szemben egyenlő követeléseket, egyenlő igényeket állít fel és egyenlő jogokat és szabadságokat ad, mert az egy törvényben és ugyanazon feltételek mellett megadott jogok, szabadságok és meghatározott köteleességek lehetlenné teszik, hogy a felekezetek egymással versengjenek. viszálykodjanak. De a mig külön-külön történeti alapon vannak szervezve, mindegyik külön joggal bír, egyik több szabadsággal, a másik kevesebbel, addig mindegyik igyekezni fog a maga szabadságát növelni, a maga köteleességeit, korlátait kisebbiteni. Ha egyenlő diszpozíciókat tartalmazó törvény van Magyarországon, akkor a felekezeteknek ez a viszálykodása megszűnik, mert megszűnik az érdek. Az érdek abban nyilvánul, hogy az egyik egyház vagyonosabb, a másik szegényebb. Az én nézetem szerint ki kellett volna még mondani, hogy minden egyház bírja azt a vagyont, mely az övé s ez tulajdonát képezi: de a melyeknek nincs elég vagyona, annak az egyháznak az állam adjon annyit, a mennyivel saját feladatát megoldhatja. A különbség akkor csak az lenne, hogy az egyik egyház kevésbbé szorulna az államra, a másik nagyobb mértékben venné az államot igénybe: de éppen ezáltal, hogy az egyházak állami feladatokat is teljesítenek, azáltal, hogy mindegyiknek a maga fennmaradhatása, fejlődhetésévé van téve, megszűnnék az a vetélkedés, az a versengés, az a félelem, a melyet egymással szemben táplálnak és éreznek.

Széll Kálmán miniszterelnök: Gróf Zichy János felkiált, hogy a kedélyek megnyugtására hidakat építsünk és sebeket orvosoljunk, mert — úgymond — ezt követeli az ország érdeke. Bocsánatot kérek, én azt látom, hogy mást prédikál és mást cselekszik, mert az a párt,

— egész tisztelettel legyen mondva — a melynek programja a maga főrészében és igazi lényegében a revízióból áll, ne mondja azt, hogy hidat akar építeni és sebeket akar orvosolni.

Mert a ki az egyházpolitikai küzdelemben és annak lezajlása után szerencsésen helyreállott egyetértést és békét a vallásfelekezetek között megbontani akarja azzal, hogy azt a küzdelmet újból kezdené, az beszélhet a maga szempontjából arról, de arról ne beszéljen, hogy hidat akar csinálni és sebeket akar orvosolni. Mert a revízió, sőt már maga annak napirenden tartása: csak felszakítaná a begyógyult sebeket és nem hidat emel, de ürt és pedig tátongó veszélyes ürt és örvényt nyitna meg.

Ezekhez az alkotásokhoz nyúlni nem szabad és nem kell, és mi ehez nyúlni nem fogunk és azokat érinteni nem engedjük. Még azoknak is, a kik akkor ellenezték amaz alkotásokat, nem volna szabad az ország nyugalmanak kockáztatásával szüntelen és szüntelen ezekre a kérdésekre visszatérni és ezeket a kérdéseket megbolygatni akarni. Mi, a kik itt ülünk, és kivéhetem ebből én is a magam részét, mert első perctől fogva támogattam azokat, sőt mondhatom, komoly percekben küzdöttem értük, azokat az alkotásokat szükségessé, helyesnek, az ország érdekében fekvőknek tartottuk. Mi bolygassuk meg és mi emeljük fejszét azokra a vívmányokra, a melyeket mint a haladásnak s a mi liberális politikánknak vívmányait tekintünk, bocsánatot kérek, ezt nekünk imputálni nem lehet! Én azt tartom, nincs igaza Zichy képviselő úrnak, ha azt állítja, hogy az alkotások nyugtalanítják a protestánsokat és hogy ez a protestánsokat felszólalásra készíti. Egyetlen vallásfelekezetnek sincs a legkisebb oka az országban a nyugtalanságra: nem hiszem, hogy ezt érezze bármelyik is. Egyformán, igazságosan és objektíve járunk el minden egyház, minden vallásfelekezet iránt a jogegyenlőség teljes átértésével és igazságainak érvényre emelésével. Nekünk tehát sem a katolikus egyház, se a protestáns egyház, se a keleti egyház, se a zsidó egyház nem vethet szemünkre semmit, ne is tartson semmitől egyik se: a törvényes és egyenlő elbánásról biztosítjuk.

Egyformán védeni akarunk mindenkit, hanem meg akarjuk erősíteni a jogegyenlőségnek és a szabadságnak és lelkiismereti szabadságnak őrvé, tetőzete és védelme alatt. Ne csináljanak olyan politikát, mely egyet tartalmaz, a mit nem szabad tartalmaznia magyar politikának, tartalmazza ugyanis, a mit mi nem ismerünk s ismerni nem akarunk, a felekezetiességet, a melyet a liberális felfogás egyenesen kizár. És ez villanik bele, az önök programjába bele is van téve és benne gondosan őriztetik; nem is tagadhatják, mert ma is kifejezést adott ennek Zichy tisztelt képviselő úr. Mi

őrt állunk a liberális irány és politikának, a haladásnak vívmányai és az ország nyugalma felett és ott fogunk állani védő kézzel önök ellen. Maradjon az önök álláspontja ezen az állásponton, mi egymást megérteni nem fogjuk. Nincs nagyobb áldás, mint a vallásfelekezetek közötti békés nyugalom: nem érhetné ez országot nagyobb baj, bárhonnét jöjjön, mint e nyugalom megrontása.

Pápan virágvasárnapján szentelte föl Gyurátz F. püspök Pröhle Károly n.-dömölki segédlelkésszt.

Székes-Fehérvár utolsó egyházi közgyűlésében 28-an léptek be a Luther társaság tagjai sorába.

A keresztyénség és a háború. A nagy-kikindai ág. hitv. ev. egyház márczius havi gyűlésén Jeszenszky Ignác lelkész évi jelentésében ismertette a szekták terjedését.

A nazarenizmus erejét a háború, a vérontás elleni küzdelemben látja. A keresztyénség feladta a küzdelmet legszentebb elvei érdekében, midőn tétlenül tűri az ötödik parancs: ne öljl kijátszását. A népek kapzsiságának segítségével a keresztyénség megfeledezik ez ideálról. A legvallásosabbnak ismert angol nép rossz példát szolgáltat s megintgatja hitünket, hogy képes e ez a formalizmusba veszett keresztyénség a tömegeket erkölcsileg irányítani? Vagy igaz a ker. parancsolat, vagy igaz, hogy az erős ölje a gyengét. Ha a nyers erőnek van igaza, akkor dobjuk el a keresztyén felekezetiesség alarczát, ha pedig nincs igaza, akkor hangoztassuk bátran a parancsot. A vallásosság és erkölcs ápolására milliókat költeni és a vallás és erkölcs ellenére még százszor annyit tenni: ez a század legnagyobb hazugsága. Égető szükség van hitéleti szempontból arra, hogy a keresztyénség a béke igaz apostolait munkára szólítsa. A szeretet és gyűlölet, humánus áldozatkészség és embertelen fosztogatás két kard egy hüvelyben. A fegyver és háború réme Európa gazdasági és erkölcsi sirját ássa.

Van-e ereje a keresztyénségnek, hogy a béke és szeretet igazát megvédje? Bir e még életképeséggel, vagy lemond nevelő hatásáról és átadja a vezetést más szellemeknek és más törekvéseknek? A szekták, az anarchia, a szocializmus mind intő jelek. A mai formális keresztyénség elveszti lábálól a talajt, el a népek bizodalját. Itt tenni kell. Tegyük. A helyzet nem tűr késedelmet.

Jeszenszky Ignác ev. lelkész beszédét a közgyűlés helyesléssel fogadta s Németh Antal törv. bír. és egyházi felügyelő indítványára elhatározták a békekezdő propagálását az egyházak kebelében.

A fehér komáromi egyházmegye Székes-Fehérvárott ápril 4-én rendkívüli közgyűlést tartott, melyet báró Solyósi Ödön egyházmegyei felügyelő hatásos beszéddel nyitott meg.

utalva a háborgó politikai ellentétekre, felhívta a képviselőket, hogy a krisztusi szeretet alapján úgy teljessék a haza iránti kötelességüket, hogy becsüljék minden embernek vallásos meggyőződését. A tisztikar mandatumának ideje lejárt, az elnökség leköszönt. Elhatározott, hogy a gyülekezetek zárt szavazataikat május 15-ig küldjék Szendre.

A lelkészi fizetések kiegészítésére szolgáló összeget a tiszai kerület püspökének is megküldte a miniszter, a püspök pedig a felülvizsgálásra nem akarván várni, a felterjesztett összeg nyolcztized részét megküldötte a lelkészeknek fentartván a későbbi elszámolást.

A dunáninneni ág. h. ev. egyházkerület augusztus 15 én tart közgyűlést Balasagyarmaton.

Az eperjesi ág. hit. ev. theológiai ifjúsági belmissiói egyesület április 4 ikén vallásos estélyt tartott, következő műsorral: 1. Ének: „Fohász,“ Gounod K.-tól; éneklí a theol. énekkar, Szánik Ernő énektanár vezetése alatt. 2. Megnyitó; tartja Mayer Endre theol. tanár, az egyesület elnöke. 3. Prolog: irta és felolvasta ifj. Porkoláb Gyula theol. hallgató. 4. Felolvasás: „Széchy Györgyné Homonai Drugeth Mária;“ tartja Frenyó Lajos coll. vallástanár. 5. Ének: „Erős várunk . . .“; éneklí a theol. énekkar Szánik E. énektanár vezetése alatt. Május hóban minden héten tart az egyesület ilyen estélyeket.

A dunántúli ág. h. ev. egyházkerület lelkészeinek congruáját az 1899. évre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter teljesen kiutalványozta, a m. év végén érkezett 8742 korona 86 fillért a fentidézett intézvényben kiutalt 21130 kor. 92 fillérrel kiegészítette a ministerium s így megadta a folyamodók által kérelmezett 29,873 kor. 78 fillért minden levonás nélkül!

Kaas Ivor b. Zichy János grófhhoz. a néppárt elnökéhez nyílt levelet intézett, s abban bejelentette a néppártba való belépését. „A miniszterelnök beszéde a képviselőház ápril 2-i ülésében, annak az egyházpolitikára vonatkozó kijelentése indítanak arra engemet, hogy a hazánkban a kereszténységet védő egyetlen párthoz, a néppárthoz való csatlakozásomat nyíltan bejelentsem.“ Az Alkotmány nagy örömben újjong e kijelentésen, s Kaas Ivort már másnap megtette „a legtekintélyesebb magyar protestánsnak.“ Kaas Ivor b. ezen nyilatkozata nem lepí meg azt, a ki tudja, hogy ő régóta a néppárt javára dolgozott, irt, sőt tüntetett. Meglepte az országot az, mikor a fogságból kikerült Lepsényi páter kocsijának bakjára kapaszkodott fel, s őt éljenezve onnan izgatta a közönséget. Akinek Lepsényi az ideálja a kereszténységben: az csakugyan legyen néppárti! Jobb is ha nyíltan néppárti. Az volt Kaas I. b. eddig is, mi tehát, a szabadelvűség és haladás

pártolói nem most vesztettük el őt, hanem már régen szakított elveinkkel. Meggyőződésünk azonban az, hogy a néppárt sem nyert vele egyebet, mint a politikai pártok és napi lapok, melyeket eddig sorba leszolgált Kaas I. b. A miniszterelnök beszéde nem ok, hanem ürügy b. Kaas nyilatkozatára. A mi pedig tekintélyét illeti, kijelenthetjük, hogy ő semmiféle állást nem foglal el az evang. egyházban, mióta néppárti izlése ismeretes lett; abban áll „tekintélye,“ hogy a budapesti egyházban 10 frt évi adót fizet; tehát annyit, mint falusi egyházainkba 5 napszamos család, vagy egy kis gazda; tehát távolról sem tekintélyes magyar protestáns ő.

Gyurátz Ferencz dunántúli ev. püspök április 23-án indul a tolna-baranya-somogyi egyházmegye meglátogatására. Ezen körútja alkalmával felszenteli a gyönki ev. templomot. A templom szentelési ünnepély április 29-én lesz.

IRODALOM.

Magyar szó. Február hó elején indult meg egy új napilap: a „Magyar Szó.“ Ma, a midőn annyi organuma van a különféle politikai és társadalmi pártszínezeteknek, csak egy olyan új lapnak lehet létjogosultsága, a mely azt az irányt követi, a melyet a „Magyar szó“ követ. — Mögöttünk minden oldalról kezdik már felütni fejüket a fekete sereg hyénái, üszköt akarnak vetni a a békésen élő felekezetek közé, fel akarják dúlni az ország békéjét, össze akarnak törni mindent, a mi céljuk sikerre jutásának útjában áll. — Ha végig nézünk a történelem lapjain s látjuk azt, hogy mily szoros összefüggésben áll a magyarság érdeke, 300 év óta a protestantizmus ügyével, akkor nem kell bővebben kommentálnunk a „Magyar szó“ állásfoglalását, a melylyel a protestáns érdekeknek szabad tért nyitott hasábjain. — Nem akar a „Magyar szó“ felekezeti lap lenni, nem is volt ez a célzata. De épen a fentieknél fogva karolta fel oly melegen a protestantizmus igazságos ügyét és ép ezeknél fogva, emeli fel szavát minden alkalommal, a midőn a protestánsok jogos érdekeit veszélyeztetve látja. — Ez az eljárás eredményezte azt, hogy ma mint egy ember, úgy foglalt állást a magyar protestantizmus a „Magyar szó“ mellett. — Munkatársai a közéletnek és irodalomnak kiváló alakjai. A „Magyar szó“ nem marad mögötte semmiben sem a többi napilapoknak, miről rovatai minden szónál és beszédnél szebb tanúságot nyújtanak. — Előfizetési ára: évi 28 korona, azonban a protestáns lelkészek, tanárok és tanítóknak évi 20 koronáért küldi a kiadóhivatal a lapot. Szerkesztőség: IV.,

Gránátos-uteza 8. Kiadóhivatal: IV., Sarkantus-uteza 3. — A magyar protestantizmus pártolását egy lap sem érdemli meg úgy mint a „Magyar szó,” melyet a magunk részéről is legmelegebben ajánlunk olvasóink figyelmébe.

Magyar Állam. „Nem fájó-e már magában az, hogy ez őseink vérével, nemzetünk életével kilencz századon át egybeforrt vallást (a r. kath.-t) egy sorba rendelik idegenből beplántált szektákkal, melyeknek egyike kénytelen volt kánoni vétségnek minősíteni a hazaszeretettel ellenkező cselekedeteket.” (Vegyük sorba: a protestáns egyházak vallása is őseink vérével, nemzetünk életével egybeforrt, azzal a különbséggel, hogy harczi mindig egyszersmind a nemzet jogaiért vívott harcok voltak a császáriak és r. katolikusok ellenében; idegenből plántálták ugyan be az országba, de hiszen a r. kath. vallást is idegenből plántálták be Magyarországra is, sőt magába Rómába is; mint idegen ellen lázadtak fel ellene a pogány magyarok, az ősi vallás nevében. Nem is szekták ezek a protestáns egyházak, ha pedig szekták: akkor szekta maga a r. kath. egyház is. Az ág. hitv. ev. egyház minősítette kánoni vétségnek a hazaszeretettel ellenkező cselekedeteket, de a r. kath. egyház még ezt sem tette meg, pedig az ő hívei közt is nagy számban vannak pánszlávok. Az evang. egyház ezen határozata által akarta elérni azt, hogy a pánszlávok az evang. egyház intézményeit ne használhassák nemzetiségi terveik eszközeül. Ezért a magyar nemzet és a magyar haza csak hálával tartozik az evang. egyháznak, hanem a kath. néppárt ugyancsak kereste ám ezeknek a pánszlávoknak a szövetségét az utolsó képviselőválasztásnál is!) „A protestantizmus legnagyobb sikereit annak köszönheti, hogy felekezeti érdekeit mindig egyesíteni tudta a nemzeti érdekekkel, szabadságát a nemzet szabadságával, jogait a nemzet jogaival.” (Nos hát miért gyűlöli a magyar, ha r. kath., a magyart, ha az protestáns? Sajnáljuk, hogy mi nem mondhatjuk el viszont ugyanezt a r. kath. egyházzal, hogy az mindig egyesíteni tudta felekezeti érdekeit a nemzeti érdekekkel, — nem is egyesíthette, mert a pápa akaratától és politikájától függ! Ezt bizonyítja éppen most a g. katolikusok fogadtatása a pápánál, a magyar nyelv liturgiai használata érdekében. Jó lenne a mi evang. hitfeleinknek ezt a vádat szívükre venni, mikor nemzetiségi érdekeiket evang. egyházi intézményeink védelme és leple alatt akarják szolgálni, hogy mennyit ártanak egyházunknak más vallású honfitársaink előtt, mert a mit mint tótok cselekesznek, azért őket mint evangélikusokat ítéli meg, s miattuk megítéli az evang. egyházát is.)

ÜZENETEK.

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozom.

K. M. A kimutatást köszönöm. — **S. V.** Köszönöm. **P. S.** Előre is köszönöm; ha röviden is: de nagy köszönettel vennék máskor is véleményed kijelentését. **S. V.** A legközelebbi számban. **M. K.** Levélben leszek bátor egyetmást felsorolni, köszönöm szíves készségét.

A szepes-iglói ág. hitv. ev. egyházközség

segédlelkész

állása május hava folyamán lesz betöltendő.

Érdeklődőknek közelebbi felvilágosítással szolgál

Dr. Walter Gyula

14. 1—1.

ág. hitv. ev. lelkész.

HÖNIG FRIGYES

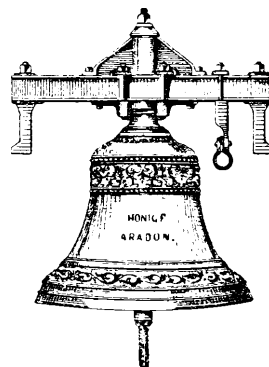
gőzüzemre berendezett

harang- és ércöntődeje, szivattyú-gyár

ARAD, Rákóczy-utca 11—28. szám.

— Alapított 1840 ben. —

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **25% súly és ár megtakarítás** érik el.

Kitűnő jó hang és tartósságáért **10 évi szavatolás!**

A legkedvezőbb fizetési feltételek!

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vas harangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csekély felülfizetés mellett új harangokkal való becserélésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kivanatra díjmentesen küldetnek. 13. 24—1